

MŰVÉSZETI KRONIKA.

□ Azok az ultra-ultramodern áramlatok, melyeknek végső hullámait, a magyar szépművészet bizonyos körei – könnyen asszimiláló képességük-nél fogva — oly nagy ujjongással fogadtak, kezdenek elsimulni. A külföld már kezd kiábrándulni, a piszkos színű, szőrös kontur-u, lapos plasztikájú, meszelő ecset kezelésű, zöld hajú, vörös szemű képek „irány művészetéből.”

□ Csak nálunk fogadják, a „maradi” címtől félők, hozsannával a külföldön már rég divatját multa művészetet, ahol a legkiválóbb műbírálok és írók vetették fel a harcot, hogy a művészetbeni túltengést meggátolják és kigúnyolják.

□ Hogy mily elfogultan igaztalanok az ily törekvések, bizonyítja az az általános elkeseredett küzdelem, melynek zászlajára „a cél szentesíti az eszközt” jelszó, akaratlanul is, — íródott. Az etérien elfogultság, de egyúttal a fanatikus vakság egy kitűnő példáját kellett tapasztalnom a közel múltban, melynek fültanuja voltam.

□ Két kis-Óriás, persze az ultra-ultramodernnek táborából, találkozott. Az egyik ki akkortájt érkezett külföldről, elbeszélte a másiknak, hogy hol és merre jártában mit tapasztalt, mit látott. Többek között akaratlanul is, maguk között lévén, az őszinteség himes mezejére lépett mondván: „Te, az a kutya Rembrandt, be kell vallani, még is csak fene legény volt, de szép dolgai vannak Antwerpenben!”

□ „Ugyan, felelé a másik, ki beszél ma Rembrandtról, hát volt annak „színe” . . . !!?? . . .

□ Ez a lebecsülése a régieknek Rembrandt-tól Benzur-ig, nem respektálása semminek csak a saját nézetüknek és főleg munkájuknak, jellemzi őket az egész vonalon. Három dolog kell az ő háborújukhoz is, a jó öreg Montecuccoli mondta mintára, önzésüknél fogva, mint egyedüli üdvözítő először az ő én-jüknek nézete, másodsor az én-jüknek tudása, harmadsor az én-jüknek kétes értékű „művei.” Minden ami más pusztuljon, mert minden más „maradi.” Ők a haladás kultiválói.” Hát ez nincs így. Minden

kornak megvolt az emelkedő és dekadenciális ideje. Ők, legyünk csak őszinték, a dekadencség mesterei, mert ezen a téren nem voltak még oly idők, amelyben oly rikító példáját adták volna, a nemakarás tudásának. Az a naivul a természetet visszaadni akaró törekvésük, már nem lehet naiv, mert tudatos és mert nem eredeti. Ezt már századokkal ezelőtt megtették a jó primitívek, de sokkal különben.

□ E művészek „opakos színű” (mint egy rajongójuk írta) művei, voltak a szezon utolsó eseményei.

□ Mi, szó sincs róla, nem vagyunk a modernizmus ellenségei. A mi zászlónkra is a kulturális haladás jelszava van írva, de a bolondulásig naiv, azaz értsd szándékos tudatlanságot, nem nevezhetjük haladásnak. A rossz rajz, brutális színezés még nem eredetiség.

□ Az igaz becsülés példája, de egyúttal igaz művészet bemutatása célja annak a két kiállításnak, mely Párisban és Budapesten lett bemutatva a nagyközönségnek. A Párisi kiállítás, a régi hollandi mesterek ismeretlen, illetve magántulajdonban lévő műveit mutatta be — notabene — jótékony célra. Ha meggondoljuk, hogy e kiállításon 20 drb Rembrandt, 17 drb Hals látható, már elképzelhetjük, mily vonzó erejű e tárlat, eltekintve attól, hogy ezeken kívül még Ruisdal, Jan Steen, Terhosh, Van Goyen, Van der Helst stbiek művei is szerepelnek.

□ A másik kiállítást, szépművészeti muzeumunk rendezte, „régii mesterek rajzai” címen, felölelve a régi francia, német, hollandi, olasz és spanyol iskolák nagymestereinek vázlatait — rajzait. Ott látjuk Rubens, Michel Angelo, Van Dyck, Veronese, Tizian, Tiepolo, Raffael, Dürer és még sok sok más mester rajzait, bizonyítva, hogy gyűjteményünk semmikép sem marad hátra, a külföld hasonló gyűjteményei mögött.

□ □

□ Hogy krónikánk teljes legyen, megemlékezünk, ha röviden is, a Nemzeti Szalon legutolsó tavaszi kiállításáról. Itt is találkozunk ugyan a meg nem

értett modernizmus — de azoknak is csak utánzóival, de nagyjából érdekesnek mondhatjuk e tárlatot, mert sok kevésbé ismert művésznek adott alkalmat a további bemutatkozásra. Fel kell említenünk Novák Andor kollekcóját és Brookhousen hollandi képeit, tanult, szilárd rajzát és érdekes strukturájú festését. Végül meg kell emlékeznünk Czukor Erzsébet és Markó Ernő képeiről is. Evvel be is fejeződtek volna a tavaszi szezon kiállításai, és ugyancsak elmondhatjuk, hogy dús aratás volt az idén e téren is!

□ Referádánk teljességeért, meg kell emlékeznünk az Iparművészeti Társulatlak, igaz, hogy csak a jövőre vonatkozó tervéről, de mint jobb sortot érdemlő eszme, mindenesetre jó fogadtatásra fog találni azoknál, ki az izlés, és egyúttal a hasznosan szépnek, kedvelői. A társulat ugyanis, minden esztendőben, az Iparművészeti muzeumban rendezte kiállításait. E tárlatok sorozata az idén megszakadt, mert nem engedhették meg az oly installációkat, melyeknek könnyen éghető építési fái és vásznai veszélyeztették a muzeum közbiztonságát és épségét. E kiállítás meg nem tartása mindenképp kár volt, különösen azokra az iparosokra és művészekre nézve, kik e kiállítások keretében találták meg az érintkezési pontot, a művészi dolgokat kereső közönséggel. Így tehát mi volt más tenni való, új kiállítási helyiség után néztek, melyet a Technológiai muzeum termeiben véltek megtalálni. Miniszteri jóváhagyással az iparművészeti társulat, már most elrendeli mind ama átalakítási munkálatokat, mely az őszi megnyitói kiállítást méltó keretben fogja bemutatni.

□ □

□ A szobrászok sem panaszkodhatnak, mert az emlékművek felállítása körül nagy a versengés. Nincs az a város nálunk, mely ne akarna egy nagyobb Kossuth szobrot, hogy az ő városa hirdesse igazán Kossuth apánk nagyságát; vagy mint pld. Párisban, ahol nagy pör dűl Beethoven szobra körül, aki a nagy Napoleon dicsőítésére írta az „Eroica“-t. Nem találnak megfelelő helyet Charmoy művének, és mint Corbeiller tanácsos kimondotta, nem a sovinizmus vet gátat a szobor felállításának, hanem mert nem tartják elég vidámnak! . . . Dacára annak, hogy a kilenc szimfonia mesterének szobráról, a nagy Bartholomé is elismerőleg nyilatkozott.

□ Nagyobb szerencsével dolgoztak mindenesetre azok a művészek, kik a világ legnagyobb szobrának létre-

jöttén munkálkodtak. II. Victor Emanuel emlékszobra eddig csak 77 millió lirába került, — és most, hogy a kőfaragók sztrájkba léptek, a végső munkák befejezésén 482 műszaki katona és 450 napszámos dolgozik — katonai őrizet mellett — ha védelmük inkább nem arra szorítkozna, hogy a lakosság dühétől védjék a sztrájkolókat.

□ Ha nem is ily nagyszabású alkotás létrehozásáról, — de viszonyaihoz mérten — semmiképp sem maradvá hátra, fáradozik a mi kedves Jászberényünk, hogy kivegye ő is részét, a szép kultuszából. Jankovich Gyula szobrászt bizva meg, hogy a város főterét és artézi kútját egy művészi szoborművel díszítse. A minta szerint melyet Jankovich bemutatott, a szobormű főalakja egy pásztor fiú lesz, aki egy borjut vezet a kúthoz. (?!)

□ A legnagyobb szobrászati eseményünk a közel multban és e honhazában, mégis csak Zemplén vármegyében volt, ahol országos ünnep keretében — Sátoraljaujhelyen — leplezték le Kossuth Lajos szobrát, Gárdos Aladár-nak ez igazán jeles művét. E szobor azért lesz híres, mert azon kevés Kossuth szobrok közé tartozik, amelyekről mondhatjuk, hogy „egy jó Kossuth szobor!“

□ Végül meg kell emlékeznünk a képzőművészetek harmadik ágáról az építészetéről is. Ez a legproduktivebb és mint a laikusok mondják, a legszükségesebb művészet. Pedig ebben is több a luxus, és volt a luxus, mint sok más egyébben, mert hihetetlen motivum pazarlást vittek véghez, az építészet — díszítő kiképzésében. A modern irány egyik legérdemesebb eredménye az, hogy a formák egyszerűsítésére törekszik, és ez különösen az építészetben vált kivihetővé. Ma a konstruktív formák a díszítő motívumok, mint ez már a gotikában is volt.

□ A modern építészet, erről igazán lehet beszélni, fejlődésének egyik főistápolója volt a városok fejlődése és rendezése, szépészeti és higiénikus okokból és ennek eredménye az a sok pályázat, mely lehetővé tette az érvényesülést e téren.

□ A legutóbbi pályázatok közül ki kell emelni a Budapesti Erzsébetvárosi Bank és a Vasut és Hajózási Klub-ét. Mindkét pályázat oly eredménnyel járt, mely a legkényesebb igényeket is kielégítheti.

□ Az Erzsébetvárosi Bank pályatervének első győztese Lajta Béla volt, míg a Vasut és Hajózási Klub, Bauer Emil és Guttmann Gyula műépítészekre bízta a művészi és monumentális mű, kivitelét.

□ □

□ Most pedig bekövetkezik az az idő, amikor a festők dolgozva vagy nyaralva, erőt gyűjtenek a jövő szezon művészi tülekedésére! . . .

□ □

□ A művészet föllendülése és pártolása föllendítette a képcsálók és képhamisítók gárdájának iparát is. Hihetetlen, hogy különösen a jó magyar vidéket mennyire elárasztják e paraziták hitvány, garasos portékájukkal. A mit sem sejtő naiv és hozzá nem értő közönség hiszékenységét felhasználva működnek e képalkotók, (majdnem ingyen szerezve be mázolmányaikat,) persze olcsóbb árakat is kérnek mint a művészies és komoly művészek — kiállításaikon. Legújabbán ismét a bécsi exportüzletek ügynökei árasztják el az országot, kiadva magukat festőművészeknek, hogy így könnyebben értékesítsék selejtes dolgaikat. Hogy mily rettenetes pusztítást visznek véghez az igaz művészet rovására, az el sem képzelhető. Mint például a napilapok írják, Ujvidéken 180 darab festményt adott el egy ügynök, minden képre a Prevó művésznevet jegyezve. Ezek a mázolmányok 5—8 koronás bécsi tucatárúak és 60, 100, 150 koronájával tukmálják az olcsó képért sóvárgó intelligencia nyakára. Sajnos, a mai hatóságaink — pedig már itt volna az ideje — semmit sem tesznek ez ellen, sőt sokfelé még azt is eltűri, hogy ünnepelő bankettet rendezzenek az illető tiszteletére, ki mint több rendjel tulajdonosa, festőművész, képzőművészeti, a budapesti akadémiai muzeumok „igazgatósági tagja“ álcimeken szerepelt. Hiába, e téren is a szerény és komoly törekvésűekkel szemben az anyagi siker a szélhámos és élelmes parazitáknak jut.

□ □

□ A turiniak nemzetközi kiállítása nagyszabású nemzetközi fényképezési versenyt rendez, melyen tizenegyezer lira készpénzdíjakon kívül még sok egyéb díjak kerülnek majd kiosztásra. A fényképezést a kiállításnak egészen külön csoportját fogja alkotni és öt részre osztják: 1. művészi fényképezés; 2. a színes fényképezés; 3. tudományos fényképezés; 4. műtárgyak reprodukciói; 5. fotomechanika.

□ □

□ Élénk látogatásnak örvendenek a római kiállítás összes pavillonjai. A magyar kiállításnak óriási sikere van, mert anyagának kiválóságánál mint rendezésénél fogva valóságos gyöngye a kiállításnak. Munkácsy Paál László és Szinnyei-termek, a nagy terem Benczur arcképeivel megkapó

összhangot adnak. Elősmerték ezt általában és elragadtatásuknak adtak kifejezést Olaszország legelőkelőbb lapjai, írva: „hogy a magyar művészet, erős és merész tradíció elindulva, az érzés és szín kifejezésére törekszik, anélkül, hogy szomszédai extravaganciáinak hódolnának“.

□ □

□ Az orientális művészet egész pompája vonult végig a művészház „Keleti kiállítás“-án. A kínai festészetet gazdag kollekción képviseli. Egész termet foglal el a párisi Brummer-féle gyűjtemény, bemutatásra kerülve az ismert orientalista Vitéz Miklósnak ritka gyűjteménye is, különösen feltűnést keltve a kínai lovas tanagra szobrok és az értékes perzsa miniatűröknek egész sorozata által. A japán mestereket, különösen Utamarót egész ciklus képviselte. Végül izelítőül még az afrikai és ausztráliai szobrászatból is voltak érdekes és tanulságos darabok.

□ □

□ A podolini XIII. századbéli templomban régi falfestmények nyomaira bukkantak. A Műemlékek Országos Bizottsága megvizsgálta a templomot és megállapította, hogy e falfestmények 1300-tól 1400-ig terjedő időben keletkezettek és értékben közel állanak a zsegrai templom híres képeihez. A freskók Jézus életének egyes mozzanatait örökítik meg, az íves boltozatot pedig zenélő angyalok díszítik.

□ □

□ Lenbachnak, e nagyhirű mesternek özvegye a tulajdonában volt két Tizian képet eladta egy londoni műkereskedőnek, aránylag nem magas árért, körülbelül hatvanezer forintért. Az első II. Fülöp spanyol királyt, a második I. Ferenc francia királyt ábrázolja. E két remekmű Lenbachhoz gróf Ginstimani-Barbarigótól vétel útján jutott.

□ Ez év őszén országos ünnep keretében leplezik le a zombori Rákóczi-szobrot. Vértesi Károly elnöklete alatt a szobor-bizottság és az országos képzőművészeti tanács több tagja meglátogatta Jankovich Gyula szobrászművészt, hogy bíráló megtekintést tartson műtermében. A mintát úgy történeti mint művészeti szempontból kifogástalannak találta és bronzban való kivitelére a felhatalmazást megadta.

□ □

□ A nemzeti szalon legközelebbi tárlata Eszéken lesz. Ez lesz első zászlóbontása a magyar művészetnek horvát területen. A kiállítást nagy érdeklődés és rokonszenv előzi meg, úgy a műbarátok, mint a horvát művészek részéről, melynek máris számos és biztató jelét adták.